

2012 02 01 (trečiadienis)

Maironis kaip autoritetingas asmuo vis buvo įtraukiamas į įvairių draugijų, komisijų veiklą, išrenkamas atstovu. Vieną tokių pavyzdžių galime rasti menotyrininkės Zitos Žemaitytės parašytoje monografijoje Paulius Galaunė (1984):

„1924 m. P. Galaunė, kaip M. K. Čiurlionio galerijos direktorius, parengė Švietimo ministerijos rašto Žemaičių, Seinų ir Vilniaus diecezijoms projektą dėl jų žinioje esančių senų medinių bažnyčių, varpinių, meno kūrinių apsaugos. Jis rėmėsi faktais, kad „griaunamos, naikinamos be pėdsako stilingos varpinės, bažnyčios; vertingos freskos, kaip Jiezne, užtapomos; seni, meniški liturginiai XVII–XVIII a. rūbai deginami <...>. Dar senesni už minėtus daiktus paveikslai arba išmetami į netinkamus jų saugojimui sandėlius, arba duodami bemoksliams tapytojams „atnaujinti“, seni, kartais tapyti žymių Vakarų Europos dailininkų darbai išmainomi į beverčius naujus, kaltiniai brangių metalų dirbiniai duodami restauruoti nesąžiningiems restauratoriams, kurie kartais apkeičia juos į beverčius...“ Rašte buvo prašoma nurodyti diecezijų administratoriams, kad be Valstybės archeologijos komisijos ar M. K. Čiurlionio galerijos žinios nebūtų griaunami pastatai ar restauruojami meno kūriniai. Šiems reikalams spręsti Žemaičių vyskupijos kurija prie M. K. Čiurlionio galerijos paskyrė savo atstovą – Maironį (p. 145).“

2012 02 02 (ketvirtadienis)

1932 m. vasario 1 d. Maironis gavo raštą:

*PONUI L. U-TO GARBĖS PROFESORIUI
KUN. PRELATUI JONUI MAIRONIUI-MAČIULIUI*

Turiu garbės pranešti Tamstai, kad Humanitarinių Mokslų Fakulteto Taryba š. m. sausio 29 d. U-to 10 metų sukaktuvių proga nutarė suteikti Tamstai literatūros garbės daktaro laipsnį. Garbės daktaro diplomą bus įteiktas vėliau.

*Prof. V. Krėvė Mickevičius
Humanitarinių Mokslų Fakulteto
Dekanas*

Maironiui literatūros garbės daktaro laipsnis buvo suteiktas kaip <...> žymiajam literatūros puoselėtojui ir nenuilstančiam kovotojui už tėvynės laisvę, kuris daugelį metų iš visos širdies atsidėdamas lietuvių literatūrai, savo gausiomis knygomis tautą padarė humaniškesnę ir šviesesnę.

2012 02 03 (penktadienis)

Mylimam šuneliui Kaukui neramų savo amželių pabaigus, jo šeimininkas Juozas Tumas-Vaižgantas parašė nekrologą bei pacitavo paties Maironio žodžius: <...> Pirmasis Lietuvos poetas Maironis apibūdino Kauką niekad nepamirštamais savo teisingumu žodžiais: „Kaukas, giridi, Kaunas... buvo Vaižganto gyvumo ir temperamento“ (Vaižgantas, *Laiškai Klimams*. Vilnius, 1998, p. 291).

2012 02 07 (antradienis)

Maironis savo gyvenamuoju laikotarpiu buvo dažnai giriamas ir ypač vertinami jo darbai. Adomas Jakštas 1922 m. savaitiniame laikraštyje *Vienybė* (Nr. 43) rašė: <...> *Jo nuopelnus, kaip profesoriaus, geriausia galės įvertinti jo skaitlingi klausytojai: Žemaičių seminarijos klierikai ir Petrogrado Dvasiškosios Akademijos studentai. Tarnavo jis jiems su didele meile ir pasišventimu.*

Bet nemažai jam rūpėjo ir apskritai Lietuvos jaunimas. Jo dvasiai kelti jis yr parašęs jaunystėj savo „Lietuvos istoriją“. Ji susilaukė dviejų leidimų ir ne vieną jauną lietuvį pažadino mylėti savo praeitį ir jos didvyrius. Bet dar pasekmingiau pavyko jam įkvėpti mūsų jaunimui tėvynės meilės jausmų savo „Pavasario Balsais“, kurie ir padarė Maironies vardą Lietuvoje populiariausiu. Jų išėjo net penki leidimai. <...> Bet kaip jau augščiau esam pažymėję, jis, būdamas visą amžių profesorius, ir nenorėdamas apsileisti mokslo srity, žymesnę savo laiko dalį skirdavo profesūrai; literatūrai tat tekdavo daugiausiai atostogos.

2012 02 09 (ketvirtadienis)

1924-aisiais vasario pradžioje laikraščiuose atsirado nemažai pranešimų apie būsimą spektaklio premjerą „Kęstučio mirtis“ pagal Maironio to paties pavadinimo dramą. Laikraštyje *Rytas* (Nr. 39, p. 3) buvo rašoma: <...> *Gražiai pradėjusi šį sezoną Valst. Drama gerai daro – ir labai laiku – sumaniusi parodyti mums šį Maironies veikalą. Visų pirma, griežtai per maža buvo lig šiol jos repertuare originalių mūsų veikalų (tiesa, jų ir iš viso teturime tik tiek, kiek pirštais suskaityti), antra, Maironis – vardas ne mažas, tad ir publikai naujas ne mažas akstinas teatrui lankyti, ir teatrui tai tik garbės tedaro. Reikia tikėtis, kad Derekcija ir neapsivils įtraukdama į savo repertuarą šį veikalą ir paruošusi jį, kiek girdėt, nemažomis biudžeto išlaidomis. Mūsų publika ilgisi savosios originalės dramos ir ją mėgsta ir brangina.*

2012 02 10 (penktadienis)

1924 m. vasario mėnesį laikraščiuose net po kelis skirtingus straipsnelius-pranešimus tame pačiame puslapyje buvo rašoma apie būsimą spektaklio premjerą: <...> *Statoma pirmą kartą įžymus mūsų originalinės literatūros kūrinys – mūsų tautos atgimimo Dainiaus Maironies didelė 5 veiksmų istorinė drama „Kęstučio mirtis“. Toje dramoje poetingais ir stipriais vaizdais parodomi visi to laiko istoriniai Lietuvos asmens, Kęstučio ir Vytauto karžygiškas kilnumas ir Jogailos bailios klastos, lietuvių kariai ir kryžiuočiai. <...> Režisuoja jį p. B. Dauguvietis. Veikalas gražiai pajvairintas muzika, dainomis, kurioms melodijas pateikė V. Dramos artistas ir kompozitorius p. A. Vanagaitis. Jo vedamas Kauno Būrio Šiaulių choras iš 70-ties žmonių irgi dalyvauja vaidinime. Naujos dekoracijos, pagamintos dail. A. Galdiko (Vilniaus ir Trakų pilių salės) ir Valst. Teatro dekoratoriaus p. J. Gregarausko (lietuvių karo stovykla, Krėvės pilis). Pagaminti ir nauji atpatinkamoms epochoms lietuvių kostiumai sulig žinomojo Fr. Hottenroth'o istorinių kostiumų albumo piešiniais ir kitais šaltiniais. Taip pat padaryti lietuvių stiliaus baldai pilies salėms sulig dail. A. Galdiko piešiniais. Žodžiu, Valst. Dramos Teatro daroma visa, kas buvo dabartinėmis sąlygomis galima, kad šis garbingiausiojo lietuvių poeto pirmas scenos veikalas, pirmą sykį mūsų scenoje statomas, būtų tinkamai ir reikiama autoriui, mūsų tautos senovei bei tautos meno kilnumui pagarba pastatytas. (Rytas, 1924, Nr. 39, p. 3)*

2012 02 13 (pirmadienis)

Įvykus spektaklio pagal Maironio dramą premjerai, kitą dieną laikraščiuose buvo rašoma: „*Kęstučio mirtis*“ *Maironio-Mačiulio drama praeitą naktį, trukusi nuo 7 val. 30 min., baigėsi lygiai 12 valandą. Tai premjera. Gražios, rūpestingai paruoštos dekoracijos ir istorinis dramos siužetas žavėti žavėjo rinktinę publiką. Buvo matyt daug svečių iš provincijos atvykusių. Ketvirtajam veiksmui pasibaigus publika nesustodama delnų plojimu ir maloniu prašymu iškvietė į sceną patį dramos kūrėją. Sunešta daug vainikų ir bukietų mūsų didžiausiam lyrikui Maironiui: tai dėkingumo*

išreiškimas. Perskaityta sveikinimai autoriui ir linkėta ilgiausių metų. Senelis Maironis ašarodamas, susigraudinęs atidėjo visiems. (Rytas, 1924, Nr. 40, p. 6)

2012 02 14 (antradienis)

1924 m. vasario mėnesį laikraštyje *Lietuva* (Nr. 42) pasirodė toks pranešimas: *Dėl „Kęstučio mirties“ spektaklių Valstybės Dramos Teatro Direkcija šiuo praneša gerbiamesiems Teatro lankytojams, kad dėl surištų su „Kęstučio mirties“ pastatymu didelių išlaidų – bilietų kainos į „Kęstučio mirties“ vaidinimus, išimties keliu, turės būti kiek pakeltos, t. y. prilygintos premjeros kainoms, būtent, nuo 75 ct. ligi 8 lt.*

2012 02 15 (trečiadienis)

Prieš 87-erius metus... 1925-ųjų vasario 15 d. Valstybės Dramos teatre įvyko dar vienos Maironio dramos premjera: *V. Drama ruošia šį sekmadienį tautinę naująją Maironies premjerą „Vytautas pas kryžiuočius“*. Šią naująją dramą Dainius parašė šią vasarą, beviešėdamas Palangoje, ypačiai paragintas tuo didžiuliu pasisekimu, kurį turėjo jo pernai Valst. Dramos pastatytoji tragedija „Kęstučio mirtis“, kurios „Vytautas pas kryžiuočius“ yra kaip ir tęsinys. <...> Reikia tikėtis, kad mūsų visuomenė, taip jau pamilusi „Kęstučio mirtį“, buvusį populiariausiu praėjusį sezoną, o ir dabar gausingiausiai visada lankomąjį Dramos veikalą, tiek pat susidomės ir „Vytautu pas kryžiuočius“; o savo gausingu apsilankymu į pirmąjį jo pastatymą pagerbs ne tik pagarbos nusipelnusį autorių, bet ir svarbų mūsų tautai Nepriklausomybės sukaktuvių momentą (*Lietuva*, Nr. 35, p. 7).

2012 02 17 (penktadienis)

1919 m. vasario 16 d. Maironis taip apibūdino du laikotarpius – iki nepriklausomybės ir nepriklausomoje Lietuvoje: *Vasario 16 aktą aš pavadinačiau siena tarp dviejų Lietuvos pasaulių: anoj pusėj Lietuva – svajota, pasišventimo meilėje pradėta, – čia realinė, skausmuose gimusi; ana skaisti idealų, troškimų sritis, padangėmis skriejusi, erškėčių vainiku pasipuošusi, kaip kentėtoja, – ta žemiška, apčiuopiama, bent kiek nustojusi skaistumo ir aureolės; anos mylėtojai nieko nuo jos netroško, jai viską aukojo, – tos mėgėjų šalininkų daugiau, bet jie jau sau reikalauja užmokesnio ir šiltos vietelės, kai kurie jos simpatija apsimetę, ją skaudžiai užvylę, naudoja; ana buvo gryna dvasia, be kūno, – čia dar neišsivystęs su ydomis kūnas. (Iš J. Brazaičio Raštų, Čikaga, 1981, T.2, p. 141)*

2012 02 20 (pirmadienis)

Iš V. Žuko Maironio dokumentų apžvalgos: *Nuo 1922 m. Maironis dirbo Lietuvos universitete. Jis buvo įtrauktas į mokomojo personalo branduolį, vadovavo Teologijos fakulteto steigimo komisijai, nuo 1922 m. vasario 16 iki kovo 13 d. buvo dekanu. <...> Maironio dalyvavimą Teologijos-filosofijos fakulteto darbe apibūdina posėdžių protokolai, iš kurių aiškėja profesoriaus vaidmuo svarstant iškilusius pedagogikos ir mokslo klausimus. Pirmasis posėdis įvyko 1922 m. vasario 20 d. Maironio, fakulteto dekanı, bute. Dalyvavo fakulteto „branduolio“ nariai K. Šaulys, P. Būčys ir B. Čėsnys. Svarstyta Lietuvos universiteto statuto, Teologijos-filosofijos fakulteto skyrių, kandidatų į profesorius, numatomų disciplinų (mokymo plano) ir kiti klausimai. (Literatūra ir kalba, T. XXI. Vilnius, 1990, p. 335).*

2012 02 21 (antradienis)

1925 m. vasaris Maironiui buvo ypatingas ne tik dėl antrosios dramos „Vytautas pas Kryžiuočius“ premjeros: paveikslų parodoje buvo eksponuojamas dailininkės Sofijos Riomerienės tapytas jo portretas. Štai žinutė iš tų metų vasario 19 d. laikraščio *Rytas*: *Kaune Ožeškienės g-vėj 12 nr.*

vasario 15 d. atidaryta Lietuvos lenkų švietimo ir kultūros draugijos „Pochodnia“ paveikslų paroda. Ji tęsis iki vasario 25 d. Parodoj tedalyvauja vos penki dailininkai: Sofija Dembovskaitė-Romerienė, Mykolina Giedoni, Lėja Liubič Zaleskaitė, Bronė Lukaševičaitė ir Zigmąs Piotrovičius, tačiau paveikslų skaičius gan žymus, nes siekiąs 141. Visi šie dailininkai yra, be abejo, lenkų kultūros, bet jų paveikslų paroda yra kur kas lietuviškesnė už Meno Draugijos parodą <...>. Savo puikia technika pasižymi Maironies ir prof. Myk. Romerio portretai. <...> Tytuvėnų bažnyčiai pavesta net 7 paveikslai ir visi gana pavykę, lygiai kaip ir kitoki Romerienės peizažai. <...> Apskritai ši paroda daro gero įspūdžio. Ji parodo, kad Lietuvos lenkų tarpe yra ir žmonių varančių kultūros darbą ir tuo tarnaujančių bendrai mūsų tėvynei Lietuvai. Garbė jiems už tai. Anksčiau ar vėliau jie, tikėkimės, ir visai susiartins su mūsų tautiškos lietuviškos kultūros kūrėjais.<...>. A. Jakštas.

2012 02 22 (trečiadienis)

Pirmasis pagal Maironio dramą „Kęstučio mirtis“ pastatytas spektaklis buvo labai vertinamas, džiugiai sutiktas visuomenės, tačiau po metų pristatyta antroji drama „Vytautas pas kryžiuočius“ susilaukė kritikos: buvo kaltinamas ir Maironis, ir aktoriai bei režisierius. Laikraščio *Lietuva* (1925, Nr.40) skiltyje „Menas ir kūryba“ V. J-tis rašė: *Yra begalinis skirtumas tarp Vytauto – istorijos asmens, kovojančio dėl savo teisių ir Lietuvos savarankiškumo ir tarp dirbtinojo Maironio Vytauto – maištininko ir klastingo avantiūristo. <...> Taip, tikro Vytauto norų ir žygių tragingumo gerb. autorius nežiūrėjo. O tas tragingumas turėjo susidėti ne iš sentimentalių moterų aimanų, o iš dramatingos įvykių kolizijos. Juk visos jo tragingos padėties kaltininkas buvo Jogaila. <...> Tolygių stambių trūkumų tenka nurodyti ir iš vaidybinės ir režisūros pusės, ypač Vytauto interpretacijos atžvilgiu. Kaip kalba istorinės kronikos, Vytautas buvęs nedidelio ūgio, švelnaus moteriško veido ir apsiėjimo išdidus, bet negriežtas, palengva, bet atkakliai siekiąs tikslo, mėgęs išdaigas ir t.t. Tuo tarpu Vytautas padarytas smarkus, piktas, griežtas, vyriško stambaus veido ir manierų, visur į patetingus tonus išeinąs, tarsi koks Jonas piktasis ar totorių chanas.*

2012 02 23 (ketvirtadienis)

Vincas Mykolaitis-Putinas tokiais žodžiais priminė Maironio jaunystės darbo – *Apsakymų apie Lietuvos praeigą* – prasmę: *Mūsų poetas nebuvo istorikas. Tačiau jis suprato istorijos reikšmę pavergtai tautai, senovės žavesį, ypač kad piešiant senovės paveikslą, vaizduotė gali laisvai skrajoti idealiose fantazijos srityse. Praeities toliuose gali rodyti patraukliausius heroizmo pavyzdžius. Visi Maironio raštai nusagstyti lietuvių tautos praeities motyvais. Pradėdamas savo literatūrinį darbą, jis pajuto reikalą duoti trumpą istorijos vadovėlį.* (Mykolaitis-Putinas, V. *Literatūros vertybių ieškant*. Vilnius, 1984, p. 286). Taigi, Maironio parašyta Lietuvos istorijos knyga buvo geriausiai parengtas istorijos vadovėlis net iki 1911 metų: tada išleista Antano Alekno Lietuvos istorijos knyga mokykloms, o tik 1936 m. pasirodė Adolfo Šapokos redaguota *Lietuvos istorija*.

2012 02 24 (penktadienis)

Prieš 90 metų laikraštyje *Lietuva* (1922, Nr. 44) buvo rašoma apie Lietuvos universiteto atidarymą: *Svarbiausia nepriklausomybės šventės dalis buvo Universiteto atidarymas. To akto laukė visi ištroškę. Ligi paskutinės dienos nebuvo žinios, ar bus jis atidarytas. mat Seime dabar svarstoma Universiteto statutas; dėl to kilo ten didelių kivirčių; svarstymus reikėjo atidėti ir prieš šventę statutas nepasisekė priimti. Bet paskutinę valandą vyriausybė rado išėjimą: atsiminė Lietuvos Tarybos 1918 metų gruodžio 5 d. išleistą įstatymą ir statutą ir, jais remdamos, nauja vyriausybė nutarė universitetą atidaryti vasario 16 d. Po oficialių kalbų prasideda sveikinimai: <...> Po*

perstogės apima vietas prezidiume ministeris P. Juodakis ir rektorius J. Šimkus su dekanais Z. Žemaičiu, Avižoniu, Juodele ir prel. Mačiuliu. Toliau tęsiasi sveikinimai. Kan. Tumas sveikina organizuotų literatų ir publicistų vardu, o prel. Dambrauskas seniausių neorganizuotų rašytojų vardu. Seimo narys Biuchleris sveikina Universitetą Lietuvos vokiečių vardu. Mykolas Busilas, sveikindamas naują įstaigą profesinės mokytojų sąjungos vardu, linki, kad Universitetas naudotųsi tikrąja laisve ir „nebūtų gatvės vėjų papučiamas“.

2012 02 27 (pirmadienis)

Dar keli faktai apie spektaklį pagal Maironio dramą „Kęstučio mirtis“: prozininkas, kultūros istorikas Petras Ruseckas laikraštyje *Lietuvos žinios* (1924, Nr. 43, p. 2–3) pasidalino įspūdžiais iš premjeros. *Kai aš vasario 16 d. išvakariuose ėjau į Teatrą, tikrai besidžiaugdama maniau: „Kaip gerai, kad pagaliau scenoje pamatysiu atvaizdintą kilniųjų Kęstutį. Didelis ir garbingas veikalo autoriaus vardas yra geriausia laida, kad mano pageidavimas bus patenkintas“. Teisybė, mano gerą ūpą buvo kiek sugadinę teatro tarnai: vienas man neišdavė grąžos iš lito už kabyklą, mandagiai man už „dovanotus“ 50 c. padėkavodamas, nors man nei galvoj, nei širdij nebuvu noro jam dovanų daryti, antras gi neišdavė grąžos iš lito už programą, irgi gražiai ir greit padėkavojęs už nedovanotus 80 centų. <...> Pagalios pavėlavęs uždangalas pakyla. Scenoje didelis istoriniais rūbais margas žmonių būrys <...>. Šen ten pasigirsta tylus, nedrąsus šnabždesys: „gražu, kaip gi gražu“... Ir kad daugiau prie šio reikalo negrįžti, pirmyn, lyg avansu sakau: taip, gražus, kilnus šio veikalo pastatymas, gražios dekoracijos, milžiniškas, tikrai grandiozinis, kaip mūs jaunai scenai, visas įrengimas ir norisi kuo skubiausiai nuvykti pas poną Dauguvietį ir tarti jam: „ačiū Tau, energingasai režisoriau! Ačiū Tau už gerą, talentingą nustatymą“... Ir pasklysta scenoje balsai: „Kęstutis, Kęstutis... Valio mūs kunigaikštis Kęstutis“. Ir pasirodo scenoje didvyriai raiti, su šunimis. „Kam tie šunes, kam tie arkliai scenoje? Ar tai cirkas?“ – girdėti publikoj. <...> Ir vėl sakau avansu: veikale daug tiesiog triukšmingų ir baisiai triukšmingų scenų, kurios veikia žiūrovams į nervus, bet nesukelia estetinių emocijų. Tačiau straipsnelis užbaigiamas geranoriškai: ir einant iš teatro kalbėsi su savo draugais: „Einame prie savo scenos veikalų kūrimo, ieškome prie jojo kelių. Ir didelis Maironio nuopelnas, kad yra vienas to ieškojimų bandymas, be kurių nieko neįmanoma rasti, ir irgi didelis režisieriaus Dauguviečio nuopelnas, kad taip trumpu laiku tą veikalą pastatė“.*

2012 02 28 (antradienis)

Lygiai prieš 105-erius metus... 1907-aisiais Maironis parašė laišką Jonui Basanavičiui:

Gerbiamasis Lietuvos Didvyri!

Atleisk man Tamsta, kad taip negreit atsiunčiu maloniai užprašytą savo fotografiją; norėjau mat padirbinti naują. Tikiuos vienog, kad visgi nebus par vėlu. Ant galo, jei jau ir negalėtų patilpti jinai į Tamstos rengiamą albumą, tai didžios skriaudos nebus. Lietuva ir be manęs turi užtenkamai savo didvyrių, kurie užims žymių vietą mūsų atgimimo istorijoje.

Su tikra guodone pasilieku

Kn. J. Mačiulevičius

2012 02 29 (trečiadienis)

Maironio eilės dažnai buvo spausdinamos lietuvių išeivių spaudoje. Vienas pavyzdžių – dvikalbis tautiškas istoriškas paveiksluotas laikraštis *Naujas laikas, leidžiamas lietuvių Šviesos draugystės Škotijoje*. Jame 1930 m. vasario mėnesį buvo publikuotas Maironio eilėraštis „Nepriklausomybę atgavus“. Štai jo fragmentas:

Nejaugi tai ne sapnas? Ne svajonė,

Viliojusi... dar vakar be vilties?!

Nejau vergijoje slėgusi dejonė

Dabar tik sapnas? Šmėkla praeities?

*Jauna, laisva, pati savęs valdovė,
Tautų eilėn įstojo Lietuva,
Savu krauju vergijos nusiplovė,
Sutraukius pančius ištvėrme sava!*

*Lyg būtų grįžęs amžius Gedimino
Ir pilkalnių sukilę milžinai!
Europos vėlei viešpačiai sužino
Lietuvių vardą, skambantį šauniai.*